

DE RIJKS GEOLOGISCHE DIENST IS VERHUISD

T.Meijer

Na ruim zeventig jaar voorlopige vestiging in het kantoor van de Hollandse Maatschappij van Wetenschappen aan het Spaarne te Haarlem, heeft het hoofdkantoor van de Rijks Geologische Dienst nu de beschikking gekregen over een nieuw, eigen gebouw. De verhuizing van alle afdelingen, die in de loop van de jaren over 11 verschillende panden in Haarlem verspreid waren geraakt, vond plaats in het voorjaar van 1990 en nam enkele weken in beslag. Ook het karteerdistrict West, tot op dat moment gevestigd in Alkmaar, kreeg een plaats in het nieuwe onderkomen. Op 8 oktober werd het gebouw door prins Claus feestelijk geopend.

Velen van U, vooral de iets oudere leden, kennen de Geologische Dienst waarschijnlijk door ons medelid Gerard Spaink die de molluskenafdeling, toen nog officieel "Afdeling Macropalaeontologie Kenozoïcum" geheten, van 1954-1987 geleid heeft. Hij heeft kans gezien het mollusken onderzoek dat, voor hij bij de R.G.D. kwam werken, als (weliswaar belangrijke) bijkomstigheid door de geologen "erbij" werd gedaan, een volwaardige plaats te geven binnen het scala van palaeontologisch onderzoek dat bij de hoofdafdeling Wetenschappelijk Laboratorium wordt verricht. Thans heeft het Molluskenlab. een bezetting van twee personen: Tom Meijer (leiding) en Ronald Pouwer (hoofdassistent) met adrie van der Sman als toegevoegd assistent. Door de krimppolitiek van de overheid is dat een kleinere bezetting dan enkele jaren geleden toen ook Bert Sliggers nog deel uit maakte van het lab. In het nieuwe gebouw beschikt het lab. over een voorbehandelingsruimte, twee werkkamers en een collectieruimte.

Omdat niet iedereen van ons bestaan, doen en laten op de hoogte is, is het misschien nuttig om daar op deze plaats iets over te vertellen.

De R.G.D. is een kleine overheidsdienst van 230 medewerkers die is ondergebracht bij het Ministerie van Economische Zaken. Tot de taken van deze dienst behoren oa. het adviseren van de overheid, het maken van geologische kaarten van Nederland, het uitvoeren van opdrachten en het geven van adviezen aan particulieren in buiten- en binnenland, het verzamelen en toeganke-lijk maken van geologische gegevens en het verrichten van geologisch speuren en ontwikkelingswerk. Binnen dit geheel heeft ons kleine lab. de taak om met molluskenonderzoek daaraan bij te dragen. Hoe gaat dat nu in zijn werk. Het onderzoeksveld bestrijkt mariene en nietmariene mollusken(faunas) uit Kwartaire en Tertiaire afzettingen in Nederland en het Nederlandse deel van het continentale plat in de Noordzee. Het doel is om met molluskenonderzoek van grondmonsters uitspraken te doen over de ouderdom van aardlagen en over het milieu en het klimaat dat tijdens de afzetting van die lagen aanwezig was. Het merendeel van het onderzoek vindt plaats aan monsters uit grond-boringen, een relatief gering deel van de onderzochte monsters komt uit ont-sluitingen zoals commerciële groeves, bouwputten en archeologische opgra-vingen. De meeste vragen die het lab bereiken komen van de karteerdistricten, die op regionale schaal bezig zijn met oa. het maken van geologische kaar-ten. Ook komt het voor dat wij door ons zelfesignaleerde problemen trach-ten op te lossen, al of niet in samenwerking met anderen binnen de dienst. En tenslotte verrichten wij onderzoek in grotere verbanden waarbij personen en instellingen buiten de R.G.D. uit zowel binnen- als buitenland betrok-ken kunnen zijn. Binnenkomende monsters worden op het lab. voorbehandeld (gedroogd, gewogen, gespoeld, gedroogd, indien nodig nog één of meer spoel-droogbeurten, gewogen en in fracties gezeefd), uitgepikt, gedetermineerd en geteld, waarna per monster een telstaat (soortenlijst) gemaakt wordt.

De opvolgende soortenlijsten uit bv. een boring worden in een tabel (de verspreidingstabel of rangechart) samengevat en soms worden er ecologische diagrammen bijgemaakt. De conclusies die uit de gegevens getrokken kunnen worden, worden vastgelegd in een intern rapport dat naar de opdrachtgever wordt verstuurd. Helaas ontbreekt meestal de tijd om met de in veel gevallen interessante gegevens naar buiten te komen door middel van een publicatie.

Onderzochte monsterresiduen waar de telgegevens op berusten worden tegenwoordig opgeslagen. Vroeger is dat in veel gevallen niet gedaan. Wel werden (en worden) soorten die in deze residuen werden aangetroffen om uiteenlopende redenen geselecteerd ten behoeve van de collectie. Deze collectie dient vooral als werk (vergelijkings) collectie maar is veel meer dan dat. Het is zondermeer de belangrijkste collectie met fossiele mollusken uit de Nederlandse bodem (en het Nederlandse deel van de Noordzee). Op de collectie zijn in het verleden diverse publicaties gebaseerd, waarvan die van IJspeert, Beets, Heering, van Voorthuysen, Tesch, Spaik, Sliggers en Meijer genoemd kunnen worden. De collectie bestaat in feite uit een serie deelcollecties, alle min of meer systematisch geordend. Elke deelcollectie bestaat uit een doosjes- en slide-collectie, elk in aparte kasten opgeborgen. Er zijn oa. de volgende deelcollecties: Recente mariene mollusken; Midden en Jong Kwartair; Plio- en Vroeg-Pleistoceen Nederland; idem Noordzeebekken excl. Nederland; Mioceen Nederland; Mioceen diverse landen; Oligoceen Nederland; Palaeoceen diverse landen; Noordzee (fossiel materiaal van Kwartair tot en met Eoceen; een strandcollectie (verkregen uit een legaat: collectie Vreede) (allemaal mariene mollusken) en een collectie land- en zoetwatermollusken. Bij de laatste collectie is al het beschikbare materiaal, recent zowel als fossiel, in één deelcollectie ondergebracht. Naast de molluskencollecties zijn er ook (kleinere) collecties van andere diergroepen. Deze zijn gedeeltelijk in permanente bruikleen aan andere instellingen afgestaan. Nog bij ons aanwezig zijn oa. collecties Bryozoën (collectie Lagaay), Balaniden, Echiniden, otolieten, en "diversen".

De staat waarin de collectie verkeerde is jarenlang een bron van veel zorg geweest, maar er begint langzamerhand verbetering in te komen. Oorspronkelijk bestond de verpakking uit oude glazen buizen en open doosjes van verschillende maten. Bij een eerdere reorganisatie was een deel van de grotere soorten al in kartonnen doosjes met een dun plastic deksel overgebracht en een groot deel van de kleinere soorten in slides. Thans zijn alle kartonnen doosjes (zowel met als zonder deksel) vervangen door dichte plastic dozen. Ook de oude houten kasten, die uit de dertiger jaren dateren en inmiddels tekenen van verval begonnen te vertonen, zijn in de nieuwe huisvesting door nieuwe, met schuifdeuren afsluitbare, houten kasten vervangen. Van deze oude kasten zijn er twee, van verschillend type, bewaard als curiositeit. Zij staan nu op een prominente plaats in de nieuwe collectieruimte. De verhuizing van de collectie was een enorme klus, vooral de voorbereiding. Nog niet alles heeft inmiddels zijn definitieve plaats gekregen, te meer daar de prioriteit van ons werk niet in de eerste plaats bij de collectie ligt. Hoewel de collectie in de eerste plaats bedoeld is ter ondersteuning van ons werk, ligt het materiaal voor ieder die met gerichte vragen komt, vrij ter inzage. Uitleen voor onderzoek is, met enige restricties, in principe mogelijk. Daarbij moet wel worden aangetekend dat enkele delen van de collectie als gevolg van de nasleep van de verhuizing voorlopig nog niet beschikbaar zijn. Ons bezoeken is ook mogelijk: op werkdagen tussen 9.00-15.30 uur, alleen na een telefonische of schriftelijke afspraak. Het adres is: Rijks Geologische Dienst (Afdeling Mollusken Kenozoicum), Richard Holkade 10, Postbus 157, 2000 AD Haarlem. Telefoon: 023-300300 (doorkiesnr.: 300351/300352). Het kaartje laat U zien hoe U de R.G.D. met openbaar of eigen vervoer bereiken kunt

Dertig jaar geleden schreef Spaink over "zijn" Afdeling Macro-palaeontologie. Hoewel er sedertdien wel het één en ander veranderd is, bevat het stukje toch nog veel lezenswaardigs:

Spaink, G., 1960.c. De afdeling Macro-palaeontologie van de Geologische Dienst. - Corr. Blad Ned. Malac. Ver. 90: 910-912.

Een selectie uit de publicaties die op de molluskencollecties van de R.G.D. gebaseerd zijn:

Albrecht, J.C.H., und W.Valk, 1943. Oligocäne Invertebraten von Süd-Limburg. - Mededeelingen van de Geologische Stichting. Ser.C-IV-1-3: 163 S., 27 Taf.

Beets, C., 1946. The Pliocene and lower Pleistocene Gastropods in the collections of the Geological Foundation in the Netherlands (with some remarks on other Dutch collections). - Mededeelingen van de Geologische Stichting. Ser.C-IV-1-6: 166 p., 6 pls.

Beets, C., 1950. Oligozäne und wahrscheinlich miozäne Gastropoden aus dem Peel-Gebiete (Südliche Niederlande). - Mededeelingen van de Geologische Stichting. Ser.C-IV-1-8: 78 S., 4 Taf.

Heering, J., 1942. Die oberoligocänen Taxodonten Bivalven aus dem Peelgebiete. - Mededeelingen van de Geologische Stichting. Ser.C-IV-1-2: 42S., 4 Taf.

Heering, J., 1944. Die oberoligocänen Bivalven (mit Ausnahme Der Taxodonten) aus dem Peelgebiete. - Mededeelingen van de Geologische Stichting. Ser.C-IV-1-4: 48P., 10 pls.

Heering, J., 1950. Pelecypoda (and Scaphopoda) of the Pliocene and older -Pleistocene deposits of the Netherlands. - Mededeelingen van de Geologische Stichting. Ser.C-IV-1-9: 225 p., 17 pls.

Heering, J., 1950. Miocene Pelecypoda of the Netherlands (Peel-region). - Mededeelingen van de Geologische Stichting. Ser.C-IV-1-10: 51 p., 8 pls.

Meijer, T., 1990. Notes on Quaternary freshwater Mollusca of the Netherlands, with descriptions of some new species. - Meded. Werkgr. Tert. Kwart. Geol. 26(1989)(4): 145-181, 2 pls.

Sliggers, B.C., & R.J.W. van Leeuwen, 1987. Mollusc biozonation of the Miocene in the Netherlands and correlation with the Foraminiferal biostratigraphy. - Meded. Werkgr. Tert. Kwart. Geol., 24 (1-2): 41-57.

Spaink, G., 1958. *Spisula hartingi* nov. spec., A new bivalve from the Eemian in the Netherlands. - *Basteria*, 22 (1): 15-17, 1 fig.

Spaink, G., 1963. De "*Cerithiumklei*" van het Krekelenbos. - *Basteria* 27 (3-4): 45-48.

Spaink, G., 1965. *Divaricella juttingae* nov. spec. from the older Pleistocene of Western Europe. - *Basteria* 29 (1/4): 55-60, 3 fig.

Spaink, G., 1968. *Astarte omalii peelensis* n. ssp., *Architectonica neerlandica* n. spec. and *Chrysallida andersoni* n.sp. from the Miocene of the Netherlands and Western Germany. - *Basteria* 32 (1-3): 8-12, 1 pl.

Spaink, G., 1972. Description of some species and subspecies of the genus *Astarte* from the Neogene of the Netherlands. - *Basteria* 36 (1): 21-29, 1 pl.

Spaink, G., 1972. *Altenaeum nortoni* nov. gen. nov. spec. (Lamellibranchia: Condyllocardiidae) from the Pleistocene of the Southern North Sea basin. - *Basteria* 36 (2-5): 143-148, 2 figs.

Spaink, G., 1974. *Astarte neerlandica* nom. nov. - *Basteria* 38: 17.

Spaink, G., 1975. Zonering van het mariene Onder-Pleistoceen en Pliocéen op grond van mollusken fauna's. In: W.H.Zagwijn & C.J. van Staalduinen (eds), Toelichting bij geologische overzichtkaarten van Nederland. - Rijks Geologische Dienst. Haarlem: 118-122, 1 fig.

- Spaink, G., 1980. Typen en typoiden van Nederlandse Eoceen-fossielen. - Grondboor en Hamer 34 (5): 155-176, 8 pl.
- Spaink, G., & P.E.P.Norton, 1967. The stratigraphical range of *Macoma balthica* (L)(*Bivalvia*, *Tellinacea*) in the Pleistocene of The Netherlands and Eastern England. - Meded. Geol. Sticht., (NSO 18: 39-44, 2 tabs, 2 pls.
- Tesch, P., 1912. Beiträge zur Kenntnis der marinen Mollusken in West-Europäischen Pliocänbecken. - Meded. Rijksopsporing van Delfstoffen, No 4: 95 S.
- Tesch, P., 1929b. Lijst der land- en zoetwatermollusken aangetroffen in de Kwartaire lagen in Nederland. - Meded. Rijks Geol. Dienst, A (3): V + 32 pp, 1 map, 3 pls.
- Tesch, P., 1944. Nieuwe lijst der Kwartaire land- en zoetwatermollusken in Nederland. - Meded. Rijks Geol. Dienst, A(10): 24 pp, 34 figs.
- Voorthuysen, J.H. van, 1944. Miozäne Gastropoden aus dem Peelgebiet (Niederlande) (Rissoidae-Muricidae, nach Zittel's Einteilung 1924). - Mededeelingen van de Geologische Stichting. Ser.C-IV-1-5: 116 S., 13 Taf.
- IJspeert, C., 1942. Monographie der Miozänen Taxodonten Bivalven aus dem Peelgebiete (Die Niederlande). - Mededeelingen Geologische Stichting. Ser.C-IV-1-1: 71 S., 4 Taf.

